

4255

Description of the Marriage
festivals of H. H. Kumar
Sri Bhavsingji

AND
OF THE SHIVA-VISHNU YAGN.

BY
BHAVANISHANKER NARSIRAM,
AUTHOR OF

*Kamala Kumari, Kumari Kanya,
Sorthi, Somnath, Sudama Charitra
&c. &c. &c.*

1893

१८९८

महेश्वरी ४.

शिवपुरा.

विभक्त अंक आता.

Printed at the "Vijaya Pravartak" Press.

ભાવસિંહજી લગ્ન મહોત્સવ.

— ૧૨૭ —

દોહરો.

તખ્તસિંહના કુંવરના, વિવા' બાહુ વખણાય;
વર્ષ અકરેલાં પિતતાં, લબકો નહિ બુઝાય. ॥ ૧ ॥

વિવાહની ધામધ્રુમ.

ધનહર.

વાળે વાળાં આળે આ વિવાહનાં ઉછાહમાંને,
ગુણતણા ગીત કવિ રાણે મળી ગંધ છે,
હુણાં હવાઈ ને ગગનમાં ગભારાં ઉડી,
દેવાને વધામણી દેવાને બાહે જાય છે; ૧
બધોરીઆ છોડીને બતાવે છે અરૂં બધોર,
સેરૂં અજવાળું જેના રાજ્યમાં સંકાપ્ત છે,
દીવાળી સમજા રૂડી રોશની દખાય છે તે,
તખ્તસિંહજીના કીર્તિ કિરણ દખાય છે. ॥ ૧ ॥

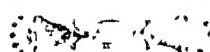
(૨.)

માંડવાનું. વર્ણન.

કવિત.

માંડવો જળાય જાણે પાંડવોનો હુંદ પ્રસ્થ,
જેવા જેવી જુક્તિઓ કરેલી જેમાં જાણી છે
હાંડોઓ હજારો ઝાડ હુમરો હજારોવડે,
હદન ભુવનથી અધિક શોભા આપી છે,
કાચના કમાડીઆને માંડવાની માંડણીથી,
વિંધમાં વિશેષ શોભા જેની વખણાણી છે,
ળીસોરી. મહેલ જેની પાસ શા ળીસાદમાં છે,
પંકાઝાના મહેલને નહી ભરાવ્યું પાણી છે. ॥ ૧

વાડો વિંપ.

પાસવની પાડેથી વિશેષ શોભાવોળી ભાળી
કાંતો આ ઝેલોસની હુકી રહેલી ઝાડી છે,
વરની અગાંડી એ ઉપાડીને મંજુર આલે,
હરતપૂને હસીઆળી શોભાને હડાપી છે;
જો રૂપમાં રૂપાળી, ફુલડાંથી ફૂલી રાળી,
જૂમિમાંબસાળી ફુલવાડી, આજ ભાળી છે,
ફેલી રહી જેની કિરતિની દશે જિશા ફાર,
એવી ફુલવાડીનાં ભવાની કોણ માળી છે ?

(૩)

વરઘોડા વિષે.

(મનહર.)

સાજનમાં સજ્જન મહાજન હાર્યો સારા,
જેના આજ્ઞા ગમનથી ગુજશ. જણાય છે,
ડોલે ગજરાજ સાજ સોનેરીવડે ઘણાજ,
અથના અવાજ કાને આવી અથડાય છે;
થેઈ થેઈકાર વરઘોડા વિષે ઠીક થાય,
કળાવંતી કંચનીઆ નાચતી કળાય છે,
લુલાલે કરીને કેવું ગગન છવાયું લાલ,
વરઘોડાવિષે એવી શોભા વખણાય છે.

રોશની વિષે.

(દોહરો.)

અલ્પિયાં લક્ષી લક્ષ્મી આ, જળહળ જ્યોત જણાય;
તખ્તસિંહ નૃપતિતણા, કીર્તિ કિરણ ફળાય.

કુમાર શ્રી ભાવસિંહજી ગુણ વર્ણન.

(કવિત.)

કલમ ઇલમની સમાન નથી આજ કાલ,
કલમ ઇલમમાં પ્રવિણ તે પહેલ છે,
બાણાવળી હોય તેનું બળ તો છે બાણમુર,
કવાશ્વિઝેડું બળ અગથી કસેલ છે;

આજ કોંગણીસમી સદીમાં નથી અજાયબી,
સમુદર તરબો આ સમયમાં રહેલ છે,
કલમ કલમની લવાની છે પ્રવિણ કેવા,
ભાવસિંગેજી સુવિદ્યા મણિથી મહેલ છે. ॥ ૧ ॥

રાજકુંવરીના મંડપનું વર્ણન.

(ઘોઢ.)

રાજ કુંવરી રૂઢી પરણાવતાં,
તુખ્તસિંહે મંડપ બાંધ્યો સાર, શોભાનો શો પાર,
મંડપમાં નહિ મણા.
રોખ્યા કઢળીતણા સ્તંભ માંડવે,
આપી અધિક અનુપ આકાર, શોભા કીધી સાર,
મંડપમાં નહિ મણા.
રંગ મંડપ રણીઆમણા રાજતો,
લીલા પીળા રંગેથી રંગેલ, ચાર ચિતરેલ,
મંડપમાં નહિ મણા.
ચાર ચંદરવા લિતે ચોડીઆ,
ખાસાં ખાખનાં ભરત લણાય, જેવા ચિત્ત ચહાય
મંડપમાં નહિ મણા.
તારા ખર્ગમાં તેજે જેમ લગતગે,
તેમ ચગચગે ચંદરવાય, ઝાઝા ઝળકાય,
મંડપમાં નહિ મણા.
બેઠાં મેના કોયલ કીર માંડવે,
મીઠાં મનુદર બોલતાં બોલ, સુસ્વર આવી જોળ;

મંડપમાં નહિ મણા.

જેરી ગાતી ઉમંગથી ગીતડાં,
કહે લાજે કાચલના કલ્લોલ, તેનો નવ તોલ.

મંડપમાં નહિ મણા.

લિંતે ચિત્ર ચિતારાએ ચિતર્યાં,
ચાડ્યતુરંગી રાયના સેન, અધિક શોભા એન;

મંડપમાં નહિ મણા.

બાગ બગલા સભા બેઠી ન યતી,
બાપ બપલા બેઠી દીન રાત, બેઠી વનવાસ,

મંડપમાં નહિ મણા.

મહોદા સાગ સીસમ દ્રાક્ષ માંડવા,
સુરા ચિતર્યા ભયાનક ગીર, ઘટે જોતાં ધીર,

મંડપમાં નહિ મણા.

સાવ શોનાનાં શોભે સિંહાસનો,
કાચ જડીત ગોડવીયા કબાટ, ખુરશી મજ ખાટ,

મંડપમાં નહિ મણા.

હીરા જડીત હિંચોળા હિંચવા,
ઠિકે કીધો બેઠકનો ઠાઠ, ધ્વજમદાર ધાટ.

મંડપમાં નહિ મણા.

હાડી તકતા હુમર ઝાઝાં ઝળકતાં,
ચાખા ચળકતા પુરેલા ચેક, લાયકે દીસે લોક,

મંડપમાં નહિ મણા.

તરીયા તોરણ બારણે બાંધીયાં,
પુલ માળ રમી ઠામ ઠામ, ઉપજતો આરામ.

મંડપમાં નહિ મણા.

બેળા લૂપ્પ બેયા મહોદા ભારથી,

(૬)

ભાસે લભક જેના ભરપુર, થાભે જેમ સર,
મંડપમાં નહિ મળ્યા.

મણી જડીત મુકુટ કાને કુંડળો,
ચાંદ ચાંદીના વૈળકા ઉર, શશિ સમતુર,
મંડપમાં નહિ મળ્યા.

ઉડે અખીલ ગુલાલને અરગજ,
આછા છંદાતા અતર તેલ, મધુ ભાગરેલ,
મંડપમાં નહિ મળ્યા.

હાથે ગજરા ગુલાબના શોભતા,
ખાસાં ફારતાં તેલ ફુલેલ, મધુ ભાગરેલ,
મંડપમાં નહિ મળ્યા.

દારૂખાતાં ખપોરીયા ફુટતાં,
વાજાં વાજતાં અનુપ અધાગ, રસિક રૂડા રાગ,
મંડપમાં નહિ મળ્યા.

ત્રાંસા પડવમ દોલજ્યાં ધમકતા,
ચુણી મનક થાયે ખુગખાગ, મળે નહિ માગ,
મંડપમાં નહિ મળ્યા.

ભાંચે ગાલીચા ભરખી ભળકતા,
તખ્તસિંહજીના ચળતાં ધાર્મ, રીઝે જેઠ રામ,
મંડપમાં નહીં મળ્યા.

યજ્ઞની શોભાનું વર્ણન.

(દોહરો.)

નિરખો જુહીલ નૃપતિની, રાજ્યધાની રમણીક,
ભાગનગરના ભુપતિએ, ઠાઠ રચાવ્યો ઠીક.

(૭)

રાજ્યસુયશથી રૂઢી, અતિસૈય રચના આજ;
હરિહરને અતિ હાંસથી, કરી રીઝવવા કાજ.

(કવિત.)

ભેળા થયા ભારત ભૂમિના મહોટા ભૂપતિઓ,
લીલા ભેતાં જાણે આજ દંદના લગન છે,
સોભા યજ્ઞ તણી ભેવા મળીઆ હજારો લોકો,
તખ્તસિંહજીના રાજ્યમાંહીએ શુકન છે;
ગગનથી ભૂમિ સુધી આનંદ છવાઇ ગયો,
મસ મહિપાળ તણા મનમાં મગન છે;
ભાવનગરમાં ભેવા જેવો તો ભવાની આજ,
જગતમાં ખતે નહિ, એવો આ જગન છે.

(૨)

વિવાથી વિશેષ ને દીવાળી થકી દશગણા,
ધામધુમવાળાં રૂડાં પક્ષ ધણાય છે,
ભેળા થયા હુશે ધણીવાર મહોટા ભૂપતિઓ,
ભલકો ભવાનીએથી આજનો ભણાય છે;
જય કરી પાંડવે રચાવ્યો હતો જેવો યજ્ઞ,
અજન્મા સુદીન એથી અવિઠ અંકાય છે,
ભેવા જેવી વિષ્ણુ-શિવ યજ્ઞ તણી ક્રિયા જુઓ,
ઇંદ્ર યાગથી વિશેષ રચના જણાય છે.

ભાવનગરની શોભા.

(દોહરો.)

ભાવનગર અતિ ભલકતું, સુન્દર સાગર તીર;

હજવાં હજા અને દીસે, નિર્મળ મીઠાં નીર.
 બગર ચોરા બૂગને, બહુ ડુવારા હોજ;
 રાગ રંગને રમતમાં, માણસ કરતાં મૂજ.
 મંદિર મહોરાં મીઠીયાં, હવેલીઓની હાર;
 ચાંદી સરખાં ચળકતાં, દુકાન ધરને ઠાર.
 દિન્દિ વાણીઓ દોંશથી, ચાર પુરતી ચોક;
 તરણ ગાડીમાં જગ્યા, લાગક કરતાં લોક.

(કાવિન.)

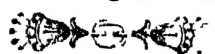
શીવાસય શીવતણા ભાળીને ચાળાસમાન,
 કવિ કવિ કાંતા આ કેદાર કિંવા કારી છે,
 તળતસિંહ લૂપતિને નિરખી તરણ કરે,
 અયોન્યા પુરીથી પૂરી પુરી આ પ્રકાશી છે;
 વજ્ર વિહંગદાત્ર વિસોકી વિચાર કરે,
 પ્રજભૂમિ આ છે અને લોક પ્રજવાસી છે,
 ભાવનગરને અંજી ઉપમા ભવાની આપે,
 ખસકમાં છદ્દ રાજ્યધાની આતો ખાસી છે.

મહારાજા શ્રી તરુતસિંહંજી કીર્તિવર્ણન

(મનહર.)

તારા મંડળમાંહી અનેક તારા તગતગે,
 ભૂવાની પ્રકાશમાન ભાણ તેથી બૂાસે છે,
 અનેક બનેને તેથી થાય છે આનંદ અને,
 નિશ્ચય લીમીર તેજે કરી તેથી ન્હાસે છે;
 ભૂમંડળતણા મહોરા મહોરા ભૂપતિઓમાંહી,

પૃથ્વીપતિ તખ્તસિંહ ભૂપાળ પ્રકાશ છે,
 દેવની સમાન રૂડા રાંજવી વિરાજે સેમાં,
 વડાદેવ જેવા તખ્તસિંહજી વિકાસે છે.

સરોવર પ્રતિઠ્ઠિ.

વસંતાનિલકા વૃત્ત.

કાંતું કુવા મફતની કીરતિ જ લે છે,
 દોરી અને ઘટ વિના નીર ક્યાં તું દે છે;
 માંધી મજુરી ખલે નીર દે તું માપે,
 તે જેમ લોલિ જન દાડી કરાવી આપે.

(૨)

નીચી નમી નિરમળી નદિ કેમ નહાસે, ?
 જાણી લીધું જન મળી ગળી આજ જાશે;
 ખાંતેયતી પતિતણા જળ સાથ ખારી,
 સોહે અતિ પતિ મળે સતિ જેનું સુારી.

(૩)

નાભે નદી નિર્મળું નીર પાટ ખારે,
 માઠા ભણી કર કરે જ્યમ સોમ પ્યારે;
 રાચેપતી ધર વિષે જળ તું રળીને,
 કે ભાગ્યશાળિ ધર જેમ ભુતો દળીને.

(૪)

ધેલા ઘણા ને કર સાગર ધૂધવાટ,
 તું ડોળ ને દુખદખો દુર ચાર દાટ;
 મહો પાતણી મેસ અમે મહુતાઈ માની,

(૧૦)

પીવા ન દે પાણી કદી પરખેથી પાણી.

(૫)

પોતે ન પી પચ વ્યને પરને ન પાતો,
તે જેમ લોભિ ખીર ખાંડ ખરે ન ખાતો;
લેણું કર્યું ભરી જશે જળ મેઘરાજ,
લોભીતણું ધન મળે જ્યમ રાય તાજ.

(૬)

ખાળાં નદી સરતણું નીર લોભિ લેતો.
દાતાર તું બની નહી જળ દાન દેતો;
શ્રી સાચવી શ્રમવડે જ્યમ સોમ સાંચે,
રાતી બદામ ખરથી નહિ લેશ રાચે.

(૭)

ગંભીર આ સંર દિસે જળથી ભરેણું,
ઘાટે જતાં મફત તે નીર દે ઘણું;
તામોસથી કકળતા તનને તાપે,
ધીરાજનો ધિરજથી જ્યમ ધીર આપે.

(૮)

તાપે કરી કદિ જતાં જન જે તળાવે,
શાંતિ કરી શરીરના ભડકા સમાવે;
વારી નિના વળખતા નરને ન વાણે,
ઠેકે નહી પરગણુ જ્યમ હાથ ઝલે.

(૯)

પાણી પીને ગુગનમાં બહુ પાંખી ઉડે,
કાશીદ ખેપ કરવા થકી જેમ કૂદે;
દાતાર આ સરતણા જશ પાંખિ દાખે,

(૧૧)

ભાવે ભવાની ભુપના ગુણ તેજ ભાષે.

દોહરી.

તળાવ તું તલ માત્ર પણ, આણીશ નહિ અભિમાન;
વાવરીને વૈરી વળી, મુરખ રાખે માન. ૥૭૭

તેજવંત તજ્જેશ નૃપ, રાવતણ જે રાવ;
દે છે તે નિત્ય દાનમાં, તાજાં ધીનાં તળાવ.

— ❀ ❀ ❀ —

મંત્રિ સમાજ વિષે.

(મનહર)

રાજ્ય રૂપી વહાણને ચલાવનારી આજ જુઓ,
મંત્રિની સમાજ મહારાજ તણી, પાસ છે,
કદપ વૃક્ષ પેરે કવિતાણી આશા પુરી કરે,
વિવેકી વિદ્વાન સુમંત્રિ વિકૂલદાસ છે;
ખરજેરજીને ભાવનગરી સમાજ બીજા,
ખુદાવંતના સલાહકાર એવા આસ છે,
સીમ્સ અને ડોસાભાઈ મંત્રિ જણી જેવાં માને,
રોવા મંત્રિથી ભવાની રાજ્યમાં ઉજ્જશ છે.

— ❀ ❀ ❀ —

ભાવનગરમાં આનંદ.

(ગરવી)

ભાવનગરમાં ભવાની આજ, આનંદ એલી છે,
મસજન પડાની માંચ, મોજ મથેલી છે. (૨૬)

(૧૨)

ભાવનગરમાં આનંદ કેરી, એલી મચી રહી આજરે;
મથુર સમાન કંઈ મંડળના, આવે મંદુર અગાજ.

આનંદ એલી છે.

વ્યોમછત્રાઈ રહી વૃદ્ધળધી, વરસે પછી વરસાદરે;
છત્રપતિતણી કીર્તિ છવાઈ, નવખંડ થાયે નાદ.

આનંદ એલી છે.

માતૃ ખંપેયા દાદુર માફક, તનમાં આણી તાન રે;
કવિ પંડિત જન રીઝી કરે છે, ગુણનીધિના ગુણ ગાન.

આનંદ એલી છે.

દેવ મંદિરમાં વાગે દુહલીને, ઠીક નારારગ થાયરે;
છંદ સમાન અધીપતિના અતિ, ઉત્તમ યશ ઉચ્ચરાય.

આનંદ એલી છે.

પળમાં આનંદ ધનનો પડદો, પહોંચે જઈ પાતાળરે,
વળી જન જય જયકાર વહેને, રહી ખીલે ભૂમિ રસાળ.

આનંદ એલી છે.

કુરોપ ખંડ સુધી અધીપતિના, વિધ વિધુ થાય વખાણરે;
ભરતખંડમાં ફીકો ભવાની, ભળકતો જશ ભાણ.

આનંદ એલી

દોહરો.

તેજવંત તંત્રીશત્રું, તપો અવિભળ તાજ;
સુમધી એ વરુ મગ્નીએ, મળી અગ્નિ મહારાજ. ૩૧૩

સમાપ્ત.

